

Міністерство освіти і науки України

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
"ОСТРОЗЬКА АКАДЕМІЯ"

**Національний університет
«Острозька академія»
Кафедра культурології та філософії**

**Інститут вищої освіти НАПНУ
Відділ інтернаціоналізації
вищої освіти**

Українське товариство філософії освіти

ФІЛОСОФІЯ ЯК КУЛЬТУРНА ПОЛІТИКА СУЧАСНОСТІ

**Тези доповідей
VI всеукраїнської наукової конференції**

19 жовтня 2018 року, м. Острог, Україна

Острог
Видавництво Національного університету «Острозька академія»
2018

УДК 101(008)(378)
ББК 87
Ф 54

*Рекомендовано до друку радою гуманітарного факультету
Національного університету «Острозька академія»
(протокол № 3 від 16 жовтня 2018 року)*

Редакційна колегія:

Зайцев М. О., доктор філософських наук, професор;
Кралюк П. М., доктор філософських наук, професор;
Предборська І. М., доктор філософських наук, професор;
Степаненко І. В., доктор філософських наук, професор;
Шевчук Д. М., доктор філософських наук, доцент (*відповідальний за випуск*);
Горбунова Л. С., доктор філософських наук, доцент;
Зінченко В. В., доктор філософських наук, головний науковий співробітник;
Петрушкевич М. С., кандидат філософських наук, доцент;
Карповець М. В., кандидат філософських наук.

Рецензенти:
Стратонова Н. О., кандидат філософських наук, доцент;
Самчук Р. В., кандидат філософських наук.

Ф 54 **Філософія як культурна політика сучасності** : тези доповідей VI всеукраїнської наукової конференції 19 жовтня, м. Острого. – Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2018. – 132 с.

У збірнику вміщено матеріали всеукраїнської наукової конференції «Філософія як культурна політика сучасності». Тези учасників конференції присвячені актуальним філософським проблемам. Зокрема, увага дослідників зосереджується на стані філософії та особливостях сучасного філософування, проявах де-гуманізаційних тенденцій у світі, проблемах філософії освіти та освітній політиці, феномені університету в контексті суспільства знань та ін.

Видання розраховане на науковців, викладачів, студентів та усіх, хто цікавиться сучасною філософією.

УДК 101(008)(378)
ББК 87

© Видавництво Національного університету
«Острозька академія», 2018

ЗМІСТ

<i>Бойченко Михайло</i> ДЕГУМАНІЗАЦІЯ СУСПІЛЬСТВА: ТРЕНД ЧИ ВИКЛИК?	6
<i>Зінченко Віктор</i> ПЕРСПЕКТИВИ І МОДЕЛЮВАННЯ ГУМАНІЗАЦІЇ СТІЙКОГО СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ У КОНТЕКСТІ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ СИСТЕМ ЗНАТЬ ТА ОСВІТИ	9
<i>Наконечна Ольга</i> САМОВИЗНАЧЕННЯ ФІЛОСОФІЇ У ПРОСТОРІ СУЧАСНОГО БУТТЯ	14
<i>Ковчак Володимир</i> МЕТАФІЗИЧНИЙ БЛЕФ МАРКСИЗМУ	17
<i>Шевчук Катерина</i> ЕСТЕТИЧНЕ ПЕРЕЖИВАННЯ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК ІДЕНТИЧНОСТІ СУЧАСНОЇ ЕСТЕТИКИ	20
<i>Борисенко Єлизавета</i> ЕТИКА ДИСКУРСУ ЯК СТРАТЕГІЯ ВИРІШЕННЯ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОБЛЕМ	24
<i>Севастьянів Уляна</i> НОВИЙ ФОРМАТ ФІЛОСОФСЬКОГО ДИСКУРСУ	27
<i>Козачинська Вікторія</i> СУБ'ЕКТИВНІСТЬ ЯК ТРАНСЦЕНДЕНТНЕ В ІМАНЕНТНОМУ: ПОСТМЕТАФІЗИЧНИЙ ПРОЕКТ	30
<i>Спічек Ярослав</i> ВІДРОДЖЕННЯ СПРАВЖНЬОЇ МЕТАФІЗИКИ	33
<i>Мініч Анатолій</i> ПРОЕКТ ПРАКТИЧНОЇ ФІЛОСОФІЇ	36
<i>Іванюк Ірина</i> ФІЛОСОФІЯ ПРО ПРОСТІР: ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО	40
<i>Сенін Богдан</i> ФЕНОМЕН ІНТЕРНЕТ-СПІЛЬНОТ: ЕКЗИСТЕНЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНИЙ ЗРІЗ	43
<i>Стратонова Наталія</i> МОРАЛЬНО-ЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ТРАНСГУМАНІЗМУ	47

<i>Субботін В'ячеслав</i>	
СУЧАСНІ ПАРАДИГМИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ У КОНТЕКСТІ ЦИВІЛІЗАЦІЙНОГО ТА ІНСТИТУЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА	50
<i>Горбунова Людмила</i>	
САМІСТЬ ТА ІДЕНТИЧНІСТЬ В КОНТЕКСТІ КУЛЬТУРИ ПОСТМОДЕРНА	56
<i>Паламарчук Ольга</i>	
АКАДЕМІЧНИЙ ПЕРСОНАЛ ТА ЕФЕКТИВНЕ ВРЯДУВАННЯ В УНІВЕРСИТЕТІ	61
<i>Матусевич Тетяна</i>	
ОСВІТА В ТРАНЗИТИВНИХ СУСПІЛЬСТВАХ: ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ	65
<i>Засць Ольга</i>	
АНТИПРОПАГАНДИСТСЬКИЙ ПОТЕНЦІАЛ ГУМАНІТАРИСТИКИ	68
<i>Терещицій Сергій</i>	
ДЕЯКІ ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ ПЕРЕМІЩЕНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ УКРАЇНИ	71
<i>Максак Олексій</i>	
СУСПІЛЬНИЙ ТА ОСОБИСТІСНИЙ КОНТЕКСТИ ФІЛОСОФСЬКО-ОСВІТНИХ ТА СОЦІАЛЬНИХ ЗАСАД ДУХОВНО-ФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ	75
<i>Степаненко Ірина</i>	
ВИЩА ОСВІТА ДЛЯ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА: ЗАТРЕБУВАНІСТЬ ЦІННІСНОГО ПІДХОДУ	84
<i>Ганаба Світлана</i>	
СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТ ЯКОСТІ ОСВІТИ: КОМПЕТЕНТНІСНИЙ ПІДХІД	88
<i>Мостіпан Олександр</i>	
СУЧАСНИЙ УНІВЕРСИТЕТ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ЗАПИТІВ РОБОТОДАВЦІВ	91
<i>Червона Леся</i>	
УЧАСТЬ СТУДЕНТІВ В УНІВЕРСИТЕТСЬКОМУ ВРЯДУВАННІ ЯК НАПРЯМ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ	94

<i>Брижнік Віталій</i>	
КОЛЕКТИВНА ПАМ'ЯТЬ ЯК ЧИННИК ОНОВЛЕННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ФІЛОСОФСЬКО-ОСВІТНИХ РОБОТАХ ТЕОДОРА АДОРНО	97
<i>Лобанова Катерина</i>	
ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСВІТИ В ЕПОХУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	101
<i>Шляхова Ольга</i>	
«РОЗРИВИ» ПОВСЯКДЕННОСТІ ТА ЇХ РОЛЬ У СТРАТЕГІЇ ОРГАНІЗАЦІЇ СІЛЬСЬКОГО ПОВСЯКДЕННЯ	104
<i>Куцик Андрій</i>	
ВПЛИВ ТЕХНО-КУЛЬТУРНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ НА ТРАНСФОРМАЦІЮ ЗМІ (ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ДРУКОВАНИХ ТА ІНТЕРЕТ-МЕДІА)	108
<i>Котець Яна</i>	
СПАДЩИНА ВАСИЛЯ СТУСА ТА ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В СИСТЕМІ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ	112
<i>Смельяненко Ганна</i>	
ЕКЗИСТЕНЦІАЛІСТСЬКІ ІДЕЇ В ТЕОЛОГІЧНОМУ МИСЛЕННІ ХХІ СТОЛІТТЯ	115
<i>Марченко Богдан</i>	
ОСМИСЛЕННЯ ФЕНОМЕНУ СВІТУ ПОСТ-ПРАВДИ	118
<i>Шамсутдинова-Лебедюк Тетяна</i>	
РЕЛІГІЄЗНАВЧА ОСВІТА В УКРАЇНІ	124
<i>Шевчук Дмитро</i>	
ГІБРИДНІСТЬ І ПОЛІТИЧНИЙ ПОРЯДОК: ВИКЛИК ПОСТПОЛІТИКИ	127
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	
	129

лене лідерство не асоціює керівництво в університеті з зусиллями та дією однієї особи або колегіального органу (ректор, вчена рада тощо). Замість цього, пропонується нова концепція лідерства, згідно з якою управління є результатом того, як розподілена відповідальність серед людей у кожному конкретному контексті. У цьому контексті управління поширюється за межі авторитету однієї людини до думок і потенційного внеску всіх зацікавлених сторін. І хоча провідні світові університети визнали необхідність спільного використання чи розподілу управління, на сьогодні мало досліджень спрямовані на вивчення ставлення самих студентів стосовно їх участі у прийнятті рішень. Сьогодні участь студентів в управлінні сучасним університетом широко дискутується в освітнянському колі. Але є багато проблемних питань, які потребують ретельного вивчення. Це і ступінь участі кожної із зацікавлених сторін, і низький інтерес до процесів управління університету з боку самих студентів, форми їх участі, і вивчення мотивації студентів активно сприяти управлінню їх університетами в спосіб, передбачений прихильниками розподіленого лідерства тощо [5].

Література:

1. Указ Президента «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» від 25 червня 2013 р. № 344 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>
2. Prague Communiqué: EHEA Ministerial Conference, 2001. – URL: <http://www.ehea.info/cid100256/ministerial-conference-prague-2001.html>
3. Paris communiqué: EHEA Ministerial Conference, 2018. – URL: http://www.ehea.info/media.ehea.info/file/2018_Paris/77/1/EHEAParis2018_Communique_final_952771.pdf
4. Червона Л. Участь студентського самоврядування в управлінні університетом / Л. Червона // Особистість студента і соціокультурне середовище університету в суспільному контексті. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (2 червня 2017 р.). – К, 2017. – С. 175
5. Червона Л. Студентське самоврядування як інструмент розвитку інституційного потенціалу університету в контексті глобального лідерства / Л. Червона // Розвиток інституційного потенціалу університетів у контексті глобального лідерства: монографія. – Київ: Інститут вищої освіти НАПН України, 2017. – С. 104-128.

УДК 130.2 + 130.3

Брижнік Віталій

КОЛЕКТИВНА ПАМ'ЯТЬ ЯК ЧИННИК ОНОВЛЕННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ФІЛОСОФСЬКО-ОСВІТНІХ РОБОТАХ ТЕОДОРА АДОРНО

По завершенні Другої світової війни, після нищівної поразки нацистів у Європі, до Західної Німеччини повернулися ті німецькі інтелектуали, які емігрували до США після того, як нацисти отримали у свої руки всю повноту влади над Німеччиною. Серед тих інтелектуалів були Макс Горкгаймер та Теодор Адорно – ідейно провідні представники критичної теорії суспільства (або Франкфуртської школи). Ці філософи наприкінці 40-х рр. повернулися до Західної Німеччини, вщент зруйнованої військовими діями, й особисто долучилися до процесу її денацифікації, взявши активну участь у розбудові нової університетської освіти в новій Німеччині, як демократичної країни.

Залучившись до цих процесів, Теодор Адорно відновив свою діяльність викладача філософії Франкфуртського університету. Він використовував свої філософсько-освітні твори як теоретичні засоби, зачитуючи їх на радіостанції федеральної землі Гесен – останні були опубліковані по смерті мислителя у збірці «Виховання до повноліття» [2]; також він читав лекції з філософських дисциплін, що можна охарактеризувати як практичну частину особистої діяльності європейського інтелектуала. Освіченої людини, яка особисто усвідомлює соціальну необхідність ліквідації залишкового впливу тоталітарної ідеології на колективну свідомість європейців, що формувало їхню свідомість як «фальшиву» й унеможливило їхнє адекватне сприйняття соціальних реалій. Критичному, ідейно неомарксистському нападу на елементи ідеології індустріального суспільства були присвячені такі статті

Адорно, як «Телебачення як ідеологія» (1953), «Додаток до вчення про ідеологію» (1954) тощо.

За десять років по поверненні на батьківщину, Адорно у своїх доповідях «Теорія напівосвіти» (1959) та «Що означає «опрацювання Минулого?»» (1959) констатував очевидність відсутності ознак явних змін в освітньому процесі навчальних закладів тодішньої ФРН. На його переконання, в середній і вищій освіті федеральних земель, серед учителів і викладачів можна було спостерігати байдужість щодо реалізації освітніх новацій, конче потрібних для демократизації суспільства.

У роботі «Теорія напівосвіти» Адорно, розглянувши причини виникнення й поширення в німецькому суспільстві явища «напівосвіти», визначив його тим чинником, що унеможливило здійснення необхідних змін в освітньому процесі. Філософ запропонував своєму слухачеві вбачати це явище продуктом німецької освіти саме як традиційної, на що опосередковано впливають ірраціональні прагнення тих німців, які реакційно налаштовані щодо процесу демократизації ФРН. Постулювавши освіту визначальним засобом соціокультурних перетворень, Адорно зауважив, що поширення напівосвіченості у просторі соціального буття розвертає рух названих перетворень назад, спрямовуючи його в бік нового повторення недавнього варварства, спричиненого носіями нацистської ідеології. На його думку, вища освіта в історії європейської культури як міської, буржуазної, була привілеєм заможних верств населення, котрі своєю практичною діяльністю зумовили розквіт інтелектуальної та наукової культури. Однак, коли історичний рух цієї культури дійшов стадії культури індустріально-масового суспільства, «культуріндустрія» останнього – індустрія бездумних розваг – негативно вплинула на особисту когнітивну активність європейця. На переконання філософа, ці ідеологічні чинники і є причиною стійкості застарілої традиції в освітньому процесі, що заважає окремій освіченій людині ліквідувати назване явище. На думку Адорно, поєднання напівосвіти з колективним ресентименом прибічників нацистської ідеології, зумовленим їхнім існуванням як носіїв «фальшивої свідомості»,

таку єдність здатне подолати зусилля особистого духу людини. Останнє має вигляд здійснення в суспільстві критичної самосвідомості інтелектуала, такої освіченої людини, яка не може бути байдужою до факту поширення серед європейців варварства, а отже, за Адорно, здатної його поборювати [1].

У своїй наступній доповіді «Що означає «опрацювання Минулого?»» Адорно продовжив критику тих ідеологічних елементів, що гальмують процес демократизації його країни. У цій роботі він охарактеризував соціальну ідеологію індустріального суспільства панівною в тодішній ФРН. Вона зумовлює стратегії суспільного примирення німців зі злочинами нацистів, а отже й повторне життя їхніх організацій. Філософ також розглянув ознаки негативного впливу цієї ідеології на колективну пам'ять європейців про жахи періоду панування фашистської влади, що негативно дається взнаки їхній солідарності з безневинними жертвами цього режиму. Останнє відбувається у вигляді психологічного витіснення спогадів при них із колективної свідомості, а також і через спогади про «кращі часи» життя під «опікою» тієї авторитарної влади. Критично розглянувши переконання реакційно налаштованих людей щодо неможливості соціального здійснення засад демократичного врядування в повоєнній ФРН, філософ поставився до демократії як до ідей, здійснення котрої в колективній свідомості німців є дієвим засобом подолання залишкового впливу на неї тоталітарної ідеології. Іншим засобом він назвав нову, «демократичну педагогіку» і просвіту як «повторну освіту», котрі мають практично впровадити в суспільство ті освічені люди, котрі, як можна зрозуміти, володіють знанням про Минуле. На переконання мислителя, оновлення освітнього процесу має відбуватися через збільшення в ньому частки «викладання соціології, поєднаної з історичними дослідженнями» тієї доби, а також психології, в її варіанті психоаналіза З. Фрейда [3, s. 569]. Критично зауваживши інтерес студентства до філософії екзистенціалізму, зокрема й до вченням М. Гайдегера, Адорно в наступній своїй роботі «Філософія і вчитель» (1961) так само критично відреагував на надмірну увагу університетської освіти до філо-

софії британського емпіризму [4]. За Адорно, це могло відбуватися за рахунок штучного применшення інтересу студентства до німецької філософії, зокрема до німецької класичної філософії, емансипційна складова теорії якої слугувала для Адорно ідейним опертям його власних філософських переконань.

З точки зору Адорнових переконань, достоту відповідне оновлення освітнього процесу та солідарна участь у ньому освічених людей, які знають про Минуле, має безпосередньо зумовити формування особистого розуміння представника нової, демократичної молоді соціальних причин і жахливих наслідків недавнього панування тоталітарного режиму, що власне і є «опрацюванням Минулого». Таке оновлення освіти ліквідує «політичне неповноліття» представника студентства, залучає його до процесу демократизації суспільства, унеможлививши, тим самим, повторення Минулого – повернення до влади носіїв тоталітарної ідеології та історичне повторення в демократичній Європі варварств їхньої влади. Також, що Адорно виокремив як важливе, це ліквідує можливість авторитарного панування над Європою радянської Росії [3, S. 572].

Література:

1. Адорно Теодор. Теорія напівосвіти // (переклад з німецької Марії Култаєвої). Філософія освіти. Philosophy of Education, 20(1), 128-152. <https://doi.org/10.31874/2309-1606-2017-20-1-128-152>
2. Adorno Theodor W. Erziehung zur Mündigkeit // Vorträge und Gespräche mit Hellmut Becker 1959-1969. – Fr. am M. : Suhrkamp Verlag, 1969. – 96 S.
3. Adorno Theodor W. Was bedeutet: Aufarbeitung der Vergangenheit // Gesammelte Schriften, Band 10.2: Kulturkritik und Gesellschaft II: Eingriffe. Stichworte. Anhang. – Fr. am M., Hessen, : Suhrkamp Verlag GmbH & Co. KG, 1977. – S. 555-572.
4. Adorno Theodor W. Philosophie und Lehrer // Gesammelte Schriften, Band 10.2: Kulturkritik und Gesellschaft II: Eingriffe. Stichworte. Anhang. – Fr. am M., Hessen, : Suhrkamp Verlag GmbH & Co. KG, 1977. – S. 474-494.

УДК 1:37

Лобанова Катерина

ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСВІТИ В ЕПОХУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

В інформаційну епоху відбувається докорінна трансформація освіти. Якщо колись навчання в університеті було еталоном і вищою сходинкою для саморозвитку, то сучасна освіта вже давно вийшла за стіни навіть передових альма-матер. Університети, як і раніше, залишаються центром розвитку науки. Але загалом освітній процес трансформується і сам диплом про вищу освіту втрачає свою функцію як необхідної ланки соціального зростання.

Ще наприкінці попереднього століття відомий футуролог Елвін Тоффлер створив своє бачення університету майбутнього. Глобалізаційні процеси, які набирають обертів з кожним роком, впливають не тільки на трансформації поняття сім'ї, соціуму і індивідуума, але й освіти. На думку автора, система освіти є безнадійно застарілою, поки її основною функцією вбачається «*підготовка до майбутнього життя*» [3, с. 191]. Але освіта не має бути завершальним процесом в інформаційному суспільстві. Навчання більше не буде підготовчим етапом, а перетвориться на стиль життя. Освіта майбутнього – це індивідуальний підхід, швидка адаптація до умов ринку праці та багатофункціональність особистості як спеціаліста. На думку Тоффлера, якщо раніше освіта орієнтувалася на минуле як базис для сучасності, то відтепер ми повинні орієнтуватися на майбутнє, як от-от стане сучасністю. І чим далі ми зможемо його прогнозувати – тим більше ми матимемо контроль над плінним темпоральним процесом, і тим легше зможемо пристосовуватися до регулярного потоку змін.

Викладач трансформує свою історичну функцію наставника на функцію рівноправного модератора. Мета сучасного лектора і педагога – не вести за собою, а показувати шлях, яким можна йти. Освіта поступово переходить від «зберігаючого» до «випереджа-